

УДК 82-1.09(73=161.2)

**ВИДІННЯ ЗАМІСТЬ СПОГАДІВ:
ОБРАЗИ НЕЗНАНОЇ ВІТЧИЗНИ У ПОЕЗІЇ
РОМАНА БАБОВАЛА ТА МАРІЇ РЕВАКОВИЧ**

Андрій ДРОЗДА

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: androzda@gmail.com*

Простежено вияв теми вигнання та втрати вітчизни в поезії Романа Бабовала та Марії Ревакович. Зіставляючи поезію Р. Бабовала та М. Ревакович із текстами інших учасників Нью-Йоркської групи, дослідник підтримує ідею, що мотиви втраченої вітчизни та пошуку власної ідентичності є важливою складовою творчості поета у чужомовному середовищі. Автор проаналізував метафорику та образність поезії Р. Бабовала і М. Ревакович, інтерпретуючи їх як відчуття стану викоріненості, що проявляється через архетипні образи, близькі до символіки українського фольклору.

Ключові слова: поезія, модернізм, поет-емігрант, вигнання, спогад, видіння, архетип.

Мотиви вигнання, ностальгії, викоріненості нерідко є визначальними, центральними у творчості поетів-емігрантів. В українській літературі представлена плеяда імен, які нині вже стали класиками й увійшли до поетичного канону як автори медитативних, мінорних текстів, сповнених переживання втрати вітчизни. Серед таких бачимо дуже різних поетів ХІХ–ХХ століть, як-то Павло Грабовський, Олександр Олесь, Богдан Лепкий, Євген Маланюк та чимало інших. Поет вимушено відірваний від Батьківщини, який при цьому свідомо уникає тематики викоріненості, ностальгії за рідним краєм, є в українській літературі рідкісним винятком. Звертаючись до одного з найпомітніших явищ українського мистецького життя в еміграції – Нью-Йоркської групи, – відзначаємо, що його учасники своїм першочерговим завданням обрали оновлення української поезії. Вони не бажали сумувати за втраченим та відмовлялися оглядатися на традицію української поезії, стверджуючи, що нова поезія потребує нової мови, і в пошуках такої мови молоді поети Нью-Йоркської групи взувалися на найкращі світові зразки поетичного модернізму. Аналізуючи причини вибору саме такого естетичного вектора Нью-Йоркської групи, Марія Ревакович у статті «Дещо про Нью-Йоркську групу» доводить існування певного психологічного й світоглядного конфлікту між старшою та молодшою генераціями літераторів української еміграції. Дослідниця стверджує, що молодше покоління, а саме учасники Нью-Йоркської групи перейняли західну ментальність та сприйняття світу – психологічну спрямованість у майбутнє, на протива-

гу сентиментальним та ностальгійним настроєм покоління «батьків». «Про батьківство можна хіба говорити переносно, ми родились безбаченками», – писав Богдан Бойчук у статті «Як і пощо народилася Нью-Йоркська Група» [3, 28]. На підтвердження своєї думки М. Ревакович наводить ідею Оксани Забужко зі статті «“Психологічна Америка” і азіатський ренесанс, або знову про Карфаген» [5, 195–234]: «Забужко протиставляє ментальність західної людини ментальності української людини і стверджує, що цій другій дуже притаманне філологічне, а не історичне мислення, тобто задивлена вона у минуле й сліпа щодо сучасного й майбутнього. Я додала б до цього ще те, що не всі українці, які опинилися на Заході, позбулися саме такого способу мислення. Але цього дефінітивно позбулися чи насправді ніколи не набули молоді поети НІГ у 1950-х роках, світогляд яких сформувався вже тут, на Заході. Однак, треба уточнити, це сталося тому, що вони справді були відкриті до всього сучасного» [12, 27]. Феномен філологічної свідомості, про який іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гасет писав у своїй праці «Бунт мас», у статті О. Забужко стає ознакою провінційності – перейти від філологічної до історичної свідомості, до мислення категоріями майбутнього часу означає здолати цю провінційність. Проте, за словами М. Ревакович, поети Нью-Йоркської групи «дефінітивно позбулися чи насправді ніколи не набули» філологічної свідомості, а отже настроїв пасеїзму та ностальгії, хронічної залежності від минулого. Цілком можливо, що польський поет та критик старшого покоління Юзеф Лободовський також помітив подібну особливість світогляду поетів Нью-Йоркської групи, адже 1960 року в рецензії у паризькому журналі «Культура» він назвав їх «новим лісом на чужині» [15, 170], акцентуючи на життєствердності, вітаїстичності їхньої творчості, що контрастували із тужливими ностальгійними мотивами молодих польських поетів у еміграції. Один із засновників Нью-Йоркської групи поет Юрій Тарнавський погодився з поглядом Юзефа Лободовського, проте запропонував власну метафору «акварій у морі»: «Чужини молоді поети не переживали як щось трагічне. Не уважали вони себе емігрантами і не рвалися на землю своїх батьків. Але відмежовані від океану літератур, що їх оточували, склом мови, були вони змушені прийняти тісний простір еміграції за своє море. Все ж таки були вони по-своєму вільні, і твори їхні як пестрі риби, плавали собі безжурно туди–сюди, хоч і в обмеженім просторі, так само, як по-своєму пестрі та екзотичні твори їхніх сучасників у без міри розлогішім, потойбіч скла» [15, 170]. «Акварій у морі» є правдивим та яскравим метафоричним означенням становища поетів Нью-Йоркської групи в чужомовному середовищі: свобода їхньої творчості все ж була обмеженою, і бар’єром для досягнення більшої свободи стала саме мова творчості. У питанні вибору мови, абсолютна більшість учасників Нью-Йоркської групи та дослідників їхньої творчості погоджуються в тому, що цей вибір був свідомим і добровільним. Погоджуємось із цим твердженням, проте звертаємо увагу на формулювання Ю. Тарнавського: «вони змушені прийняти тісний простір еміграції за своє море». Метафора «пестрих риб», яку обрав Ю. Тарнавський на позначення учасників групи, також викликає інтерес інтерпретатора, адже риба, як відомо, істота безмовна, німа. Тож виглядає, що вибір молодими поетами української мови для творчості був не таким уже й однозначним, оскільки міг перетворитися на непрохідний бар’єр для особистості, що прагнула у своїй

творчості стати максимально відкритою для світу. Для поетів Нью-Йоркської групи українська мова була причиною обмежень у двох вимірах: перший вимір полягав у різкому звуженні аудиторії – з політичних причин їхня поезія не була доступна в Україні, а читацьке середовище еміграції розділилося на прихильників та противників поетичних експериментів молодого покоління, другий вимір полягав уже в обмеженнях, які накладала поетична традиція і здолати які було навіть важливішим творчим викликом для учасників групи. Жодних спільних маніфестів Нью-Йоркська група не публікувала, проте думки її учасників щодо внеску групи в українську літературу неодноразово звучали у виступах та інтерв'ю. Ось слова Ю. Тарнавського: «Беручи групу як цілість, я думаю, що заслуги лежать у вношенні нових елементів в українську літературу, які зробили її більше сучасною, менше провінціальною. Говорячи про себе, я думаю, що найбільш важливим, що я зробив, було очищення української мови від “поетичности”, від різного роду кліше (і фонетичних, і морфологічних, і синтаксичних, і семантичних), якими була засмічена українська література» [18, 63]. Ось думка Б. Рубчака: «НІГ допомогла зупинити процес пересаджування вишневих садків та струнких тополь на нью-йоркські бруки, що в п'ятдесятих роках було виявом великої відповідальності і перед літературою, і перед читачем, і навіть (боюся вимовити) перед історією. [...] Сьогодні читач [...] скоріше впізнає графомана і не дозволить йому самолюбно використовувати читацьку публіку, граючи на наболілих спогадах і переживаннях...» [18, 64]. Теми спогадів про часи «до ісходу», прощання з рідною землею, переживання втрати вітчизни вважаються мало не класичними у творчості авторів-емігрантів, проте наявність подібної теми у поезії сама по собі ніяк не збільшує її естетичну вартість. Зі слів Б. Рубчака можемо припустити, що деякі автори експлуатували подібну тематику у своїй творчості з метою досягнути сентиментального чи мелодраматичного ефекту за допомогою перевірених і легкодоступних засобів. Поширеність «плаксивих» мотивів у еміграційній поезії 1950-х років часто ускладнювала завдання пересічному читачеві відрізнити вартісний твір від калькування давно віднайдених прийомів.

У цьому контексті постає запитання: чи дійсно учасники Нью-Йоркської групи свідомо уникали в своїй поезії теми спогадів, прощання, втраченої вітчизни? При цьому варто пам'ятати, що учасники групи були у своїй творчості вкрай несхожими один на одного, тож у дослідженнях їхньої творчості часто отримуємо протилежні відповіді на це запитання. У дослідників немає однак бачення теми втраченої Батьківщини у творчості поетів Нью-Йоркської групи. Зокрема, Тадей Карабович вважав мотив вигнання провідним у поезії учасників групи і присвятив дослідженню цієї проблеми окремі підрозділи своєї монографії: «Невблаганний мотив вигнання в поезії Віри Вовк», «Мотив ностальгії в творчості Богдана Бойчука», «Втрачені краєвиди дитинства в поезії Жені Васильківської», «Ностальгія Емми Андієвської», «Юрій Тарнавський на тему вигнання», «Мотив вигнання як символ втраченої вітчизни в поезії Богдана Т. Рубчака» [19, 8]. Очевидно, що концепція цього дослідження має свої вади, адже мотиви вигнання та ностальгії далеко не завжди домінують у творчості згаданих поетів, а в деяких авторів, наприклад, в Емми Андієвської, трапляються вкрай рідко. Інша дослідниця, а також учасниця Нью-Йоркської групи, М. Ревакович у розгляді цієї проблеми зайняла

протилежну позицію: «Члени Нью-Йоркської групи сприймали своє становище не як прокляття, а як можливість розширити естетичні межі української літератури [...]. Саме зорієнтованість на Захід і відкритість до нових ідей загалом не дала їм піддатися типовій для вигнанця моделі письма, де домінують почуття ностальгії, відчуження чи велетенської втрати. [...] Не дивно, що в поезії Нью-Йоркської групи рідко подибуємо тему переміщення зі свого простору, а мотиви втрати коріння, бездомности й любови до рідної землі не так часто впадають у вічі. Звісно, вони таки з'являються в кількох текстах, однак неодмінно у набагато ширшому контексті. Так, наче досвід вигнання слід передовсім очистити від хоч якогось конкретного натяку» [13, 133]. Формулювання М. Ревакович все ж є певним спрощенням проблеми, адже згадані мотиви у творчості Нью-Йоркської групи наявні не в «кількох текстах», а значно частіше, іноді вони навіть стають центральною темою поетичної збірки. Більш аргументованою виглядає позиція, що мотиви вигнання та втрати вітчизни неоднаковою мірою проявилися у творчості поетів групи, і що ці прояви в кожному окремому випадку мають ознаки неповторного художнього стилю автора.

Зокрема, у ранній творчості Віри Вовк тема втраченої вітчизни дійсно займає важливе місце. Немало текстів із книги поезій «Зоря провідна» сповнені мотивів прощання з рідною землею, батьківським домом, спогадами про батьків, дитинство та юність.

Взяла я грудку землі у жменю,
Перехрестилась, пішла у світ.
В мені дзвеніли пісні зелені,
Горіло сонце – червоний квіт [4, 69].

При цьому часто в текстах згадано топонімічні назви, деталі краєвидів, побуту та інші маркери, що вказують на конкретну місцевість Західної України, звідки походить Віра Вовк.

Пішла у світ – був рівний плай –
За сонця заходом вишневим.
О Черемоше, ти не лай,
Я плачу, сльози черешневі... [4, 70]

На думку Михайлини Коцюбинської, «творчість Віри Вовк космополітична в доброму розумінні цього слова [...], вселюдська, що культивує єдиний культурний простір. Та це аж ніяк не притлумлює постійного, гострого, подекуди шемкого відчуття рідного ґрунту, всього тягара одвічних українських болів і сподівань» [9, 11]. Поезії «Зорі провідної» – це, переважно, тексти із традиційним римуванням та метрикою, хоча серед класичних катренів та сонетів, натрапляємо на перші спроби авторки у вільному вірші, проте мотиви українських обрядів, релігійності, природи та культури Покуття визначають традиційні, питоми українські інтонації цієї збірки. Натомість космополітичність поезії Ю. Тарнавського проявляється на абстрактному рівні, вже

починаючи із його дебютної збірки «Життя в місті». І хоча у своїй четвертій книзі поезій «Спомини» Ю. Тарнавський повернувся до образів втраченої Батьківщини, проте фрагменти дитячих спогадів перетворюються на химерний текст, у якому всі об'єкти та явища зовнішнього світу набувають універсального міфологічного виміру.

Ріка, яка втратила назву, яка наповнена важкою тінню води, як колодою, притокою якої є великий палець на твоїй правій нозі, пекучий смак якої зостався на тонких губах твого м'яса, від якої ти навчився думати про море, біля якої ти застановляєш заснувати звіринець із черепів худоби... [17, 103].

На сновидний ефект «Споминів» звернув увагу літературознавець Микола Гльницький: «У “Споминах” бачимо не зудар двох площин – матеріальної і духовної, а навпаки, проступання з неясного мороку, з підсвідомості обрисів дитячих вражень, що повернулися мовби крізь сон, а тому одні предмети та речі в них перетасовані, переставлені місцями. “Сюжет” збірки чимось нагадує фрагменти спогадів про любовні зустрічі над Стрипою героя “Любові в трьох часах” Б. Бойчука, але в останнього вони виразніші й зовсім по-іншому функціонують у загальному контексті твору. У Бойчука любовна лінія юнацьких спогадів – це прямий мотив, який переплітається з іншими, в іншому часовому вимірі, в Ю. Тарнавського – образи напливають один на одного, створюючи калейдоскопічну картину» [7, 805]. Розпливчастість, нечіткість образів дитинства у текстах «Споминів» можна пояснити однаковою мірою як фрагментарністю дитячих спогадів Ю. Тарнавського, так і грою уяви, художнім задумом автора, що мав на меті досягнути певного ступеня герметичності поетичного тексту, який можна сприймати лише асоціативно: «Щось потягнуло мене до споминів з мого дитинства, і я став висловлювати їх у віршах того типу. Вже тоді розумів я, що суть кожного поняття знаходиться в асоціаціях, які воно викликає, і практикував я це в цих віршах. Тому віршів цих не можна розуміти в нормальнім сенсі цього слова, лише сприймати так, як сприймається, а не розуміється музику. [...] Назвав я ці вірші просто Спомини, себто тим, чим вони були» [16, 299].

Немає сумніву, що появу теми спогадів у поезії учасників Нью-Йоркської групи зумовив травматичний досвід вимушеної еміграції з рідного краю під час війни. Проте особливий інтерес дослідника викликає той факт, що метафоричні образи втраченої вітчизни наявні в поезії наймолодших учасників Нью-Йоркської групи – Романа Бабовала та Марії Ревакович, які не мають досвіду переселення з України, адже народилися вже на Заході: Р. Бабовал – у Бельгії 1950 року, а М. Ревакович – у Польщі 1960 року. Отож, ці поети не мали навіть дитячих та юнацьких спогадів, пов'язаних з Україною. Батьківщина постала для них незнаною, а джерелами пізнання залишалися родинна пам'ять й українська мова. Про це зізнається, зокрема, Р. Бабовал у своєму листуванні: «Мова – єдиний конкретний, дотичний елемент в океані українства, з яким – за більш, як тридцять років – я мав і маю понині до діла, інтимні співвідношення, кохання, сни мої в тій мові, метафори на ум – немов нізвідки – напливають найчастіше отою ж українською мовою. [...] Україна конкретно для мене ніколи, умовно мовивши, не існувала, хіба що в моїй уяві, як якась далека вимріяна країна, казка, яку я самовистроїв з почутого від

родичів, з прочитаного, з уявленого, вона, мов самозахищальна скаралуца, сформувалася під впливом того екзистенційного перманентного сумнівання, запитання: хто я ? . Бо ж кінець-кінцем, хто може сказати нині, чи я докорінний українець, або – як мої сусіди – рівноправний (духово мовивши) бельгієць? Розхитане судно, що не завжди добре знає, до якого йому берега причалити, України я ніколи не бачив (всього вісім діб за ціле життя), не провів на тій землі свого дитинства, не вигнали мене звідти на чужину тощо. [...] Тому вона на терезах моєї емоційної перцепції настільки важить, наскільки важливі обіцяна земля, життя в помаранчі, втрачений рай та інші світи. Національне коріння – подібний для мене епіфеномен. Пам'ятає мою рефлексію: «Я не дерево, що його пересадили проти волі в іншу землю, я дерево, що виросло на іншій землі зовсім природно. Тому і не знайти в написаному мною туги за рідним краєм прадідів, хіба де-не-де...»? Щоправда, стверджувати, що це коріння – лише простий собі епіфеномен, що виринув з мови, якою пишу, було б нонсенсом. Але й навпаки: було б нонсенсом твердити, що, будучи свідомий своїх коренів (припустім – українських, забувши на мить бельгійський), немає для мене іншого виходу, як писати тою ж українською мовою. Велика кількість моїх ровесників, що в подібній національній неситуації, вже давно махнула рукою на все українське. Я видимо такого дефінітивного вибору не зробив. Якщо Україну бачу крізь виключну призму сильної оказкованости, це коріння я зарахував би до свого роду генетичної підсвідомости, до духовного підґрунтя, успадкованого від батьків» [14, 46–47].

На початку 1990-х років у середовищі української літературної критики відбулася коротка дискусія щодо природи національних мотивів та образів у поезії Р. Бабовала. Зокрема, М. Ільницький представив поки ще незнамого українському читачеві поета як «українського соняха під бельгійським небом», акцентуючи на оригінальному поєднанні в поетичних текстах Р. Бабовала української символіки та урбаністичних реалій [8, 32]. Опонентом М. Ільницького виступив Василь Івашко – автор передмови до зібраного видання поезії Р. Бабовала «Мандрівники ймовірного». В. Івашко наголосив на космополітизмі та універсальності творчості Р. Бабовала і назвав формулювання «український сонях під бельгійським небом» «ефектним і небезпечним» [6, 8]. Зі слів самого Р. Бабовала бачимо, що Україна виступала в уяві поета «вимріяною», «казковою» країною, відсутність спогадів про яку він компенсував силою своєю творчої уяви. «Метафори напливають немов нізвідки», – зізнався Р. Бабовал, поетичні тексти якого справді залишають відчуття сновидності, нереальності написаного. Іноді стан сну прямо артикульований у поетичному тексті:

приснилась найстарішим соняшникам
подорож
поза форми [2, 72].

Завершальний вірш дебютної збірки Р. Бабовала містить відразу декілька метафор стану «прощання», «забування», «розчинення». «Найстаріші соняшники» є символом, який позначає поняття досвіду й пам'яті, і водночас наділений українським національним колоритом. «Подорож поза форми» – складна метафора, яка стала назвою всієї збірки і може бути інтерпретована як «поступове забування», «втрата ідентичності».

Важливість осмислення власної ідентичності для Р. Бабовала проявилася в його текстах через метафору дерева та коріння. Невипадково сам автор порівнює себе з деревом, що «природно вирросло на іншій землі». Подібні мотиви з'являються в другій збірці поета «Омана молока».

тоді виходь у сад! хоч і роса тобі пощербить зовсім ноги. деревце
приголуб, послухай! – як у відгомоні землетрусу
росте
його коріння [1, 72].

Мотив «викорінення» стає одним із найпомітніших у творчості Р. Бабовала і в пізніших збірках «Нічні перекази», «Восени вода».

Дерева покидають крадькома ліси
у хрускоті оголених суглобів
я застаюся недовірливий
віч-на-віч із самим собою
немов без спадщини [1, 292].

У вірші «Чужинець» поет порівняв емігранта з деревом, що переноситься у край, де навіть птахи розмовляють іншою мовою.

чи варто вибиратися
вербі плакучій
лишивши за собою пень
із божевілля зрубу крізь
сипкі піски
в країну де птахам
не знані зовсім
імена дерев? [1, 270].

Відзначимо, що наскрізний мотив викоріненого дерева у поезії Р. Бабовала набуває ознак архетипного образу колективної пам'яті, який найчастіше можна зустріти у фольклорі. Іншим архетипним образом, близьким за значенням до дерева, є мотив пташиного вирію, що виникає в поезії Р. Бабовала так само часто. У збірці «Щодень щокрок» читаємо про птахів, що відмовляються повертатися з вирію: «відцурались виріїв похнюплені птахи» [1, 73], а також про пташиний вирій, що хвилює вигнання.

вже не забути нам заснулих лебедів у колі ночі.
вже не забути моховитих трав на мощених шляхах.
вже не забути нам небажаного доростання віття,
розгону часу, вщент підмитих споминами тіл.

вигнанці сонця – приголомшені пташиним вирієм.
вигнанці моря – зражені облудою підземних рік [1, 75].

Тема «викорінення» та «вирію» іноді поєднується з мотивами втрати пам'яті та пошуку ідентичності:

казки забуті повертаються
із сонячних країв.
птахи вмирають – вчасно не
вернувшись під весну.
ми віримо в дурман
отруйних трав.
і восени ми начеб
відрікаємося сонця.
відрікаємось кінцевої молитви
відрікаємося найплідніших молодиць.
здивлені в безсмертя лишайв,
шукаємо себе.
з погаслим сірником в руці [1, 139].

У цьому тексті метафора «лишай» як організму без коріння протиставлена метафорі «дерева» і стає символом людини без пам'яті, яка змушена шукати власне призначення «з погаслим сірником в руці». Цікавим образом цієї поезії є «дурман отруйних трав», який можна інтерпретувати як примарні сподівання людини без коріння знайти своє місце в чужому світі. Протилежний до цього образ наявний у поезії М. Ревакович із першої її збірки «З мішка мандрівника»:

Мандрівки
зав'язують вузли
на шнурках стежок
аж намисто досвіду
загойдається на шиї
прилипне до горла
й задушить спомином
зелених трав [11, 320].

Метафора «спомин зелених трав» тут близька до відомого в українському фольклорі символу «євшан-зілля», що викликає затерті спогади з глибин генетичної пам'яті. Подібний образ зустрічаємо в пізнішій поезії М. Ревакович «Вірш особистий» зі збірки «Зелений дах».

Входиш у стебла трав і чуєш
гомін предків, входиш у тільця роси

й Божі сльози вмивають твої стопи,
входиш знов у себе й ти – вже світ [10, 389].

У тій же збірці фігурує мотив викорінення, втілений в образі старого дерева. Темою вірша «До старого дуба» стає воскресіння, перемога життя над смертю – біблійний мотив, який переосмислили у пантеїстичному ключі Волт Вітмен, Рабіндранат Тагор, Богдан Ігор Антонич та багато інших великих поетів XIX–XX століть. Проте в тексті М. Ревакович особливо важливим є центральний образ – «старий дуб» – метафора дерева роду.

Поваленому дереву смерть не загляне у вічі,
хоч і стовбур зогниє, і листя зів'яне,
та глибоко в чорноземі живе коріння –
і в голубім часі завесніє зеленим колоссям.
На місце старого дерева виросте молодий ліс.
розп'ятими пальцями врїжеться у небо й
викарбує рясну правду на його лиці –
смерть клітини не покладе тиші на повіки дуба [10, 333–334].

Образи коріння, дерев та молодого лісу повертають нас до вислову Ю. Лободовського, про який ми згадували на початку цієї статті. Польський поет та критик назвав поетів Нью-Йоркської групи «новим лісом на чужині». Як бачимо, ці слова залишилися актуальними і для наймолодших учасників групи, які дебютували зі своїми текстами на декілька десятиліть пізніше від старших колег по Нью-Йоркській групі. Мотив утраченої вітчизни проявляється також і в їхній поезії, проте замість спогадів на межі із художньою вигадкою у творах молодших поетів з'являються глибинні метафори втрати та викорінення, які за своїми особливостями наближаються до архетипів колективної пам'яті та до образності українського фольклору. Отже, потреба поетичної творчості для Р. Бабовала та М. Ревакович тісно пов'язана із проблемою пошуку чи конструювання ідентичності, наріжним каменем якої стає українське походження авторів, що проявляється в метафориці їхніх поетичних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабовал Р.* Мандрівники ймовірного : поезії / Роман Бабовал ; [передм. В. Івашка]. – К. : Дніпро, 1993. – 335 с.
2. *Бабовал Р.* Подорож поза форми / Роман Бабовал. – Нью-Йорк : В-во Нью-Йоркської групи, 1972. – 75 с.
3. *Бойчук Б.* Як і пощо народилася Нью-Йоркська Група (До більш-менш десятиліття) / Богдан Бойчук // Нью-Йоркська група: Антологія поезії, прози та есеїстики / упоряд. Марія Ревакович і Василь Габор. – Львів : Піраміда, 2012. – С. 25–32.
4. *Вовк В.* Поезії / Віра Вовк. – К. : Родовід. – 2000. – 421 с.
5. *Забужко О.* «Психологічна Америка» і азіатський ренесанс, або знову про Карфаген /

- Оксана Забужко // Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстка / Оксана Забужко. – 3-тє вид., доповн. – К. : Факт, 2006. – С. 195–234.
6. *Івашко В.* Однокрилий янгол / Василь Івашко // Бабовал Р. Мандрівники ймовірного: Поезії / Роман Бабовал ; [передм. В. Івашка]. – К. : Дніпро, 1993. – С. 5–17.
 7. *Ільницький М.* Українська повоєнна еміграційна поезія / Микола Ільницький // На перехрестях віку : у 3 кн. Кн. III / Микола Ільницький. – К. : Вид. дім «Кисво-Могилянська академія», 2009. – 902 с.
 8. *Ільницький М.* Український сонях під бельгійським небом / Микола Ільницький // Дзвін. – Львів, 1990. – №10. – С. 32.
 9. *Коцюбинська М.* Метаморфози Віри Вовк / Михайлина Коцюбинська // Поезії / Віра Вовк. – К. : Родовід, 2000. – С. 5–33.
 10. Нью-Йоркська група: Антологія поезії, прози та есеїстики / упоряд. Марія Ревакович і Василь Габор. – Львів : Піраміда, 2012. – 400 с.
 11. Півстоліття напівтиші : Антологія поезії Нью-Йоркської групи / упоряд. М. Ревакович. – К. : Факт, 2006. – 376 с.
 12. *Ревакович М.* Дещо про Нью-Йоркську групу / Марія Ревакович // *Persona non grata*: нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність / Марія Ревакович. – К. : Критика, 2012. – С. 19–33.
 13. *Ревакович М.* Периферія проти центру: поетика вигнання у творчості Нью-Йоркської групи / Марія Ревакович // *Persona non grata* : нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність / Марія Ревакович. – К. : Критика, 2012. – С. 129–147.
 14. *Сорока П.* Ймовірність вічності / Петро Сорока // Кур'єр Кривбасу. – Кривий Ріг, 1998. – № 5. – С. 41–49.
 15. *Тарнавський Ю.* Акварій у морі / Юрій Тарнавський // Кур'єр Кривбасу. – 2006. – № 200. – С. 160–178.
 16. *Тарнавський Ю.* Босоніж додому й назад / Юрій Тарнавський // Не знаю. Вибрана проза / Юрій Тарнавський. – К. : Родовід, 2000. – С. 243–413.
 17. *Тарнавський Ю.* Поезії про ніщо та інші поезії на цю саму тему. Поезії 1955–1970 / Юрій Тарнавський. – Нью-Йорк : В-во Нью-Йоркської Групи. – 1970. – 384 с.
 18. *Фізер І.* Інтерв'ю з членами Нью-Йоркської групи / Іван Фізер // Нью-Йоркська група: Антологія поезії, прози та есеїстики / упоряд. Марія Ревакович і Василь Габор. – Львів : Піраміда, 2012. – С. 44–67.
 19. *Karabowicz T.* Scalanie rozbitego świata. Twórczość literacka ukraińskich poetów emigracyjnych «Grupy Nowojorskiej» / Tadeusz Karabowicz. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008. – 300 s.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012

Прийнята до друку 22.11.2012

**VISION INSTEAD OF MEMOIRS:
IMAGES OF UNKNOWN HOMELAND IN POETRY
BY ROMAN BABOVAL AND MARIYA REVAKOVYCH**

Andriy DROZDA

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theory of Literature and Comparative Literature,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: androzda@gmail.com*

The article considers themes of exile and lost homeland in poetry by Roman Baboval and Mariya Revakovich. Author supports the idea that motives of lost homeland play significant role in writings by émigré-poets. Author analyzes key metaphors of the poetry by Roman Baboval and M. Revakovich searching for the traces which show conditions of the uprooted person transformed into archetypes very close to the symbols of Ukrainian folklore.

Key words: poetry, modernism, émigré-poet, exile, memory, vision, archetype.

**ВИДЕНИЕ ВМЕСТО ВОСПОМИНАНИЙ:
ОБРАЗЫ НЕИЗВЕСТНОЙ РОДИНЫ В ПОЭЗИИ
РОМАНА БАБОВАЛА И МАРИИ РЕВАКОВИЧ**

Андрей ДРОЗДА

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра теории литературы и сравнительного литературоведения,
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина,
e-mail: androzda@gmail.com*

Исследовано проявление темы изгнания и утраты отечества в поэзии Романа Бабовала и Марии Ревакович. Сопоставляя тексты Р. Бабовала и М. Ревакович с текстами других участников Нью-Йоркской группы, автор поддерживает идею, что мотивы утраченной родины и поиска идентичности являются важной составляющей творчества поэта в иноязычной среде. В статье проанализировано образность поэзии Р. Бабовала и М. Ревакович: ключевые образы передают состояние искоренённой личности, проявляющееся через архетипы, близкие к символике украинского фольклора.

Ключевые слова: поэзия, модернизм, поэт-эмигрант, изгнание, воспоминание, видение, архетип.